

Det norske nettutviklingsregimet i lys av erfaringer fra Sverige og Storbritannia

Ole Andreas Brekke og Hogne Lerøy Sataøen

Uni Rokkansenteret

Monstermastdebatt anno 1946: «Slaget om Nordmarka»

- «Nå strekkes teknikkens og de kommunale veseners fangarmer også ut etter denne praktfulle naturpark. En ny, 90 meter bred kraftgate skal skjære gjennom den, med veldige stålmaster på *monstrøse betongsokler*» («Nordmarka», leder, VG 12.11.1946: s. 2)

«Jernbetong og kabelgate —
Glisne skogen blir tilbake —
La oss drepe ukulturen —
for å redde søndagsturen»

«Monstermastkonflikten» 2010 og «slaget om Nordmarka» i 1946

- Klare likhetstrekk – lokal protest mot naturødeleggelse vs hensynet til kraftforsyning

- Men også ulikheter: Urban 'nikkersadel' vs rural protest mot sentrum:
 - «Innbyggerne reagerer på at kraftutbyggingen nå ikke lenger handler om å bygge landet og frakte strøm fra a til b, men er en industrivare som lever sitt eget liv» (Jan Ivar Rødland (dav. Varaordfører i Granvin og leder for Folkeaksjonen mot kraftlinjen i Hardanger) til Aftenposten 22.7.2006).

Historiske forutsetninger for nettutviklingsregimene i Norge, Sverige og Storbritannia

- Sverige: Staten sentral driver i nettutvikling: landsdekkende sentralnett fra 1938
- Storbritannia: Nasjonalt nett fra 1935. Nasjonalisering av elindustrien fra 1947.
- Norge: Desentralisert nettutvikling - fra lokalnett via regional samkjøring til nasjonalt nett: landsdekkende sentralnett fra 1980-tallet (1994).

Kontinuitet vs brudd: Liberaliseringen av kraftsektoren

- Storbritannia Electricity Act 1989 –privatisering av statlig kraftmonopol; organisatorisk fragmentering.
- Sverige Ellagen 1996 - Markedsorientering og liberalisering: lite organisatorisk restrukturering
- Norge Energiloven 1990 - fra planstyring til markedsstyring: organisatorisk konsentrasjon og politisk dekopling
- Det ideologiske og praktiske bruddet størst i Norge?
 - Fra kommunale kraftverk til aksjeselskap, regionalisering og organisatorisk konsentrasjon.

Konsesjonsprosessene i Norge, Sverige og Storbritannia

	Planlegging	Myndighetsgodkjenning	Gjennomføring
Sverige	Investeringsplan (SVK) Forstudie→konsultasjon Trasé-valg (SVK)	Miljøkonsekvensbeskrivning →konsultasjon Søknad (EI)→konsultasjon og undersøkelser Vedtak (regjeringen)	Kompensasjonsavtaler med grunneiere Bygging Drift
Storbritannia	National Policy Statements Strategic Options Report	Melding→høring Statement of Community Consultation / EIA Søknad→høring og undersøkelser m/ tidsfrister Vedtak (departmentet)	Avtaler med grunneiere – ev. ekspropriasjon Bygging Drift
Norge	Behovsvurdering Konseptvalg (KSU, NUP)	Melding→høring Konsekvensutredning Søknad→befaring/høring Vedtak (NVE) / Anke OED	Konkretisering Detaljustering av linje Bygging Drift

 Tid

Nettutviklingsregimer i Norge, Sverige og Storbritannia

	Storbritannia	Norge	Sverige
Historisk utvikling	Sentralisert. Nasjonalisert etter krigen og privatisert fra 1990-tallet	Desentralisert. Utbygging via samkjøring. Først regionalt, så nasjonalt	Nasjonalt styrt
Behovsvurdering	Nasjonale politiske målsettinger og prioriteringer – National Policy Statements	Regionale KSUer, Statnetts nettutviklingsplan (lokale energiutredninger)	Svenska Kraftnäts investeringsplan (vedtas av Riksdagen)
Argumenter for nettutvikling	Klimapolitikk og ny fornybar energi	Forsyningsikkerhet, Flaskehals i nettet	Klimapolitikk og flaskehals i nettet
'Modell' for nettutvikling	Politisk styrt på nasjonalt nivå 'strømlinjeforming'	Ekspertorientering kraftsystemhensyn	Konsultasjonsdrevet , regionalt nivå sentralt

Behovsavklaring: ”Ohms lov vedtas ikke demokratisk”

- Sverige: Politisk nedfelte fornybarmålsettinger.
- Storbritannia: Behovsavklaring sentralisert og nedfelt politisk. Nasjonale energipolitiske målsettinger (NPS) – klart skille politikk /forvaltning
- Norge: Svake politiske signaler: Behovsavklaring ‘kraftsystemorientert’ (KSU / NUP)
 - Forsyningssikkerhet som sentralt argument
 - nettplanleggingens formidlingsproblem
- Fornybarargumentet langt sterkere legitimitet i Sverige og Storbritannia
- Nasjonal Plan for nettutvikling?

Løs kopling mellom plannivåer og aktører

- Nasjonale, regionale og lokale nivåer må integreres bedre: LEU – KSU – NUP
- Lærdommer fra Sima-Samnanger til Ørskog-Sogndal: lokal- regional- og sentralnett må sees i sammenheng.
- Sverige: Kommunale planer som forplikter og sterk kopling mot Länsstyrelsen
- Storbritannia: sterkere nasjonal styring – strømlinjeforming av planprosesser (ala nasjonal transportplan)

Deltakelsesparadoks: *Jo lenger man venter med å delta, desto større er effektiviteten av deltakelsen*

- Ressurskrevende å delta – lite å tape på sein involvering
- Todelt prosess – alle sentralnettsaker ankes
- Omfattende ankebehandling
- Mangel på politisk forpliktelse i forkant øker muligheten for påvirkning i ankeprosessene.
- Nettmeldingen: flytte vedtaksmyndighet fra NVE til OED – men ankebehandling også en politisk sikkerhetsventil!
- Tidlig involvering må skje på bakgrunn av lokale behov (og gevinster), ikke bare nasjonale krav – forpliktelse fordrer innflytelse.

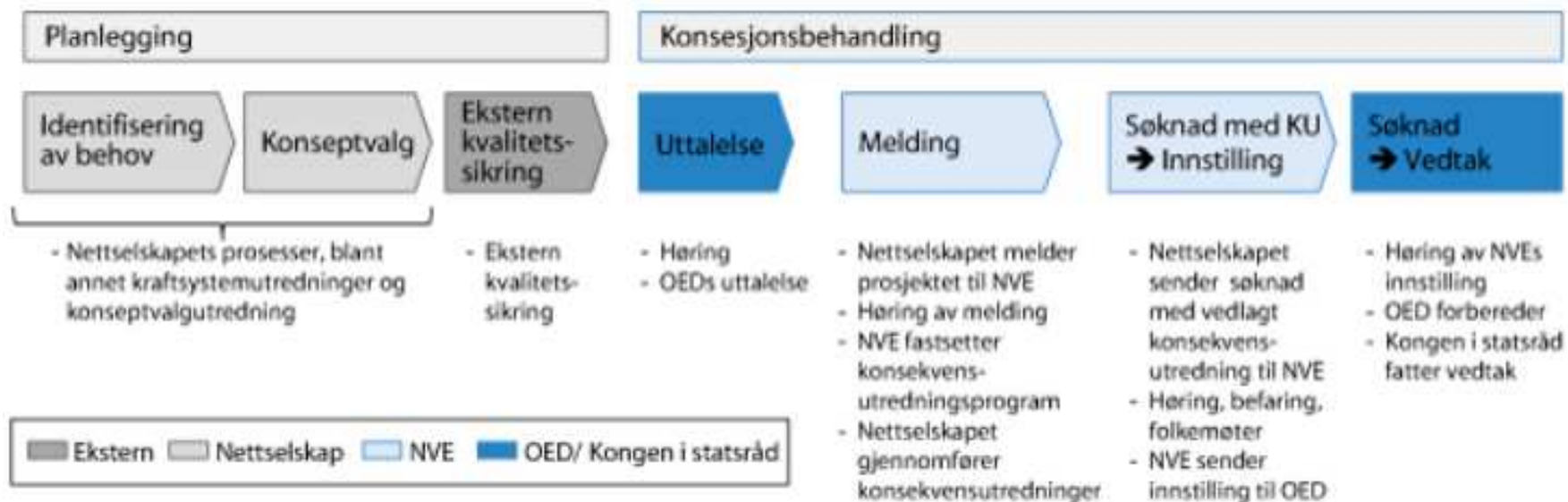
«Ting tar tid»

- Langvarige konsesjonsprosesser i alle tre land
- Tidsbruk er et problem, men likevel nødvendig:
 - Trade-off effektivitet /legitimitet?
- Britenes strømlinjeforming som løsning?
 - behov kan endres i løpet av prosessen
 - tilpasning fordrer fleksibilitet underveis
- Behov for mer, ikke mindre politisk involvering.

Publikasjoner:

- Brekke, O. og H. Sataøen: *Ekspertise, politikk eller dialog? Nettutvikling i Norge, Sverige og Storbritannia. Rokkan rapport 8/2012*. Bergen: UNI Rokkansenteret. Nedlastbar fra www.rokkan.uni.no
- Brekke, O. og H. Sataøen: «Fra samkjøring til overkjøring? Norsk nettutvikling i lys av erfaringer fra Sverige og Storbritannia». *PLAN - Tidsskrift for samfunnsplanlegging, bolig og byplan og regional utvikling* 2012: 6; s.22-27.

Nettmeldingen (Meld. St. 14, 2011–2012): Planlegging og konsesjon

- Elementer fra systemene i Sverige og Storbritannia
- Nasjonal orientering
- Kraftsystemorientering